

Apor Vilmos Katolikus Tanítóképző Főiskola
Neveléstudományi tanszék
2600 Vác, Konstantin tér 1-5.

Pedagógiai munka és kihívások a Tereskei Zöld Udvar Óvodában

Konzulens: Szabó Lilla
Főiskolai Tanársegéd
Neveléstudományi tanszék

Hallgató: Czigóné Burai Márta
Óvodapedagógus szak,
Levelező tagozat,
III. évfolyam

Tartalomjegyzék

Bevezetés	3
1. Elméleti alapok	4
1.1. Előzetes kutatások	5
1.2. Szociokulturális jellemzők	7
1.3. A Tereskei Zöld Udvar Óvoda működéséről	8
1.3.1. Személyi feltételek	9
1.3.2. Tárgyi feltételek	9
2. Empirikus vizsgálatok	10
2.1. A kutatás célja, kutatásmódszertan	10
2.2. Főbb kutatási kérdések, hipotézisek	11
3. Kiértékelés	12
3.1. Az interjúfelvétel körülményei	12
3.2. Az óvodavezetővel felvett interjú összegzése	13
3.4. A nagy-középső csoport dajkájával (kísérővel) felvett interjú összegzése	16
3.5. A kis-középső csoport dajkájával felvett interjú összegzése	17
3.6. Az óvodai dolgozók attitűdjének vizsgálata	18
3.7. A szülőkkel való kapcsolattartás minősége	20
4. Dokumentumelemzés	21
4.1. Pedagógiai Program és a működési mutatók	21
4.2. A roma kulturális nevelés kérdésköre	22
5. Kapcsolatrendszer	23
5.1. Az interjúfelvétel körülményei	23
5.2. Fenntartóval való együttműködés	23
5.3. A családgondozóval való együttműködés bemutatása	24
5.4. A Ceferinó Ház működésének jelentősége	25
5.5. Szülőkkel felvett fókuszcsoportos interjú bemutatása	26
5.5.1. Az interjúfelvétel körülményei	26
5.5.2. A szülőkkel felvett fókuszcsoportos interjú összegzése	27
Összegzés	28
Irodalom	30

Bevezetés

Kutatásom témája, a hátrányos helyzetű gyermekek óvodai neveléséhez kapcsolódik, melyet empirikus vizsgálati módszerrel kívánok bemutatni. Az általam választott kutatási terület, a Nógrád megyei, Tereskei Zöld Udvar Óvoda működése.

A téma és kutatási terület kiválasztása során meghatározó szempont volt korábbi szakmai tapasztalatom, helyismeretem, mivel családgondozóként dolgoztam a rétsági járáshoz tartozó településeken, köztük az intézmény működési körzetébe tartozó, Szátok és Tereske községekben. Kutatómunkám részeként a pedagógiai munka gyakorlatát, az intézményi dolgozók attitűdjét és kapcsoltrendszerét vizsgáltam a helyi sajátosságok tükrében, mivel az óvodába nagyrészt hátrányos helyzetű, köztük roma származású gyermekek járnak.

A valós helyzetkép bemutatása céljából, az óvodai dolgozókkal és a területileg illetékes szakemberekkel egyénileg vettem fel interjút és valósítottam meg szülői részvétellel egy kerekasztal beszélgetést. Ezenkívül a gyermekcsoportban végzett megfigyelések és az intézményi dokumentáció elemzése segített hozzá, hogy minél hitelesebb képet mutathassak be nem csak a működésről, hanem a nevelőmunka gyakorlatáról és kihívásairól.

Kutatásom során többek között arra kerestem a választ, hogy milyen szakmai kompetenciák mentén történik a roma gyermekek óvodai nevelése, hogyan valósul meg kulturális értékeik és hagyományaik ápolása. Ezenkívül szeretném feltárni, hogy mik azok a tényezők, amelyek a gyermekek kimaradásához és a rendszertelen óvodába járáshoz vezetnek. Mindez azért is fontos, mivel a szülőkkel való együttműködés és kapcsolatépítés fontos része az óvoda működési gyakorlatának.

Célom, hogy felhívjam a figyelmet a gyermekek sajátos helyzetére, a velük végzett pedagógiai munka fontosságára, annak sajátosságaival és esetleges nehézségeivel együtt, bemutatva a problémák helyi szintű kezelési módjait.

1. Elméleti alapok

A kutatásom elméleti megalapozásánál, elengedhetetlen a hátrányos helyzet fogalmának tisztázása, mely a kutatási terület célcsoportjába tartozó gyermekek esetében is releváns.

Andorka Rudolf definíciója szerint: „*A hátrányos helyzet fogalmát a depriváció magyar fordításaként értelmezhetjük, tehát relatív lemaradást jelent, és nemcsak jövedelmi, hanem egyéb hátrányokra (például elmagányosodás) is vonatkozik. A többszörösen hátrányos helyzet az olyan személyekre és családokra utal, akiknél egynél több hátrány (például alacsony jövedelem és rossz egészségi állapot) jelentkezik. Használata mögött az a megfontolás húzódik meg, hogy a hátrányok halmozódása különösképpen megnehezíti az azokból való kiemelkedést.*” (Andorka, 2006:60).

Ennek értelmében az esélyek egyenlőtlen volta, a társadalom alsóbb rétegeinek csoportjába való tartozás és a jövedelmi helyzet kölcsönösen összefügg egymással és megnehezíti az előrejutást, az onnan való kiemelkedést az egyének számára.

Hazánkban a gyermekvédelmi rendszer, 2013. szeptember 1-jétől¹ jogi kereteket között szabályozta újra, a hátrányos helyzet és halmozottan hátrányos helyzet fogalmát. Ennek értelmében hátrányos helyzetűnek tekintik a rendszeres gyermekvédelmi kedvezményre jogosult² gyermeket, aki elégtelen lakókörnyezetben, rossz lakáskörülmények között él, a szülő vagy a családba fogadó gyám alacsony iskolai végzettséggel rendelkezik vagy alacsony foglalkoztatottságú, munkanélküli státusszal bír. Halmozottan hátrányos helyzetűek pedig azok, akik esetében legalább kettő körülmény fennáll a hátrányos helyzet kategóriájába sorolt tényezők közül. Emellett ide tartoznak a szakellátást nyújtó intézményekben elhelyezett, állami gondozásban nevelkedő gyermekek, akik utógondozói ellátásban részesülnek, de a tanulói vagy hallgatói jogviszonyt létesítő fiatal felnőttek is. Ennek értelmében a hátrányos, halmozottan hátrányos helyzet kategóriája széles spektrumot foglal magába és már a gyermek születését követően lehetőséget ad arra, hogy minősítést kérjen a szülő a települési önkormányzatok jegyzőitől erre vonatkozóan. Az elbírálás alapjául a rendszeres gyermekvédelmi kedvezményre való jogosultság szolgál, amely a háztartás jövedelmi nagyságához kötött támogatási forma és az igénylés évében kerül megállapításra az adott évre vonatkozóan. Így minden évben, új igényelést kell benyújtani ahhoz, hogy a rendszeres gyermekvédelmi kedvezmény kapcsán nyújtott ellátások, támogatások, mint a térítésmentes óvodai, iskolai étkezés is elérhetőek

¹ 2013. évi XXVII. törvény 45. §-ában meghatározottak alapján a gyermekvédelemről és a gyámügyi igazgatásról szóló 1997. évi XXXI. törvény 67/A. §-ának módosítása értelmében

² 1997. évi XXXI. törvény a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról szóló törvény 19. §-a alapján

legyenek a gyermekek számára. Ezek alapján kiváltképp fontos, a nehéz sorsú, szegény családokban nevelkedő gyermekek hátrányainak kompenzálása a társadalmi integráció, a korai intézményes nevelés tekintetében. A rendszeres óvodáztatás, az iskolaérettség későbbi megalapozásának vonatkozásában is nagy jelentőséggel bír. Mindemellett nagyon érdekes kutatási terület, az iskolai kudarc, a korai lemorzsolódás és a rendszeres óvodába járás közötti korreláció tekintetében. Egy empirikus kutatás részeként az általános iskolás tanulók képességeinek szűrése (DIFER, MSSST) alapján vizsgálták a rendszeresen óvodába járó és nem járó gyermekek életkori fejlettségéből adódó egyéni különbségeket, melyet összehasonlítás során elemeztek (Kállai&Kovács, 2009). Ennek eredményeként a rendszeresen óvodába járók teszt eredményei jobbak voltak, az óvodába nem járó társaiknál, mivel azok teljesítménye gyengébbnek bizonyult. A családi háttér vizsgálata alapján megállapítást nyert, hogy az óvodába nem járó gyermekek döntő többsége alacsony társadalmi státuszú családból származott (Kállai&Kovács, 2009).

Azonban az óvoda szocializáló szerepe nem jelentette feltétlenül a hátrányok teljeskörű kompenzálását, mivel a rendszeresen óvodába járók között, az alacsony társadalmi státuszú gyermekek esetében szintén magasabb volt a gyengébb eredményt elért tanulók aránya, ugyanakkor jóval alacsonyabb, mint az óvodába nem járó társaik esetében. Ugyanakkor a rendszeres óvodába járás nem növeli tovább a már meglévő esélykülönbségeket, ellenben az óvodába nem járás szinte már behozhatatlannak tűnő hátrányokat is eredményezhet.

1.1. Előzetes kutatások

Dolgozatom témájához több hazai kutatás is kapcsolódik, melyek a hátrányos helyzetű, köztük roma származású gyermekek óvodai nevelésének kérdéskörét kutatták. Ezek közül két empirikus vizsgálatot ismertetek, melyek a kistelepülések vonatkozásában vizsgálták az óvodai működés jellegét, a pedagógiai attitűdök és az intézményekben végzett szakmai munka tükrében.

Az egyik, egy 2000-ben végzett hazai kutatás (Pikk, 2000), mely sok szempontból hasonló az általam végzett kutatáshoz. Egy kiválasztott régióban, többek között két hasonló adottságú kistelepülés óvodájának működését tárták fel egy összehasonlító vizsgálat során. Eredményként, az egyik településen a „megfelelő,” míg a másikon a „nem megfelelő” óvodai működés aspektusait ismerhettük meg. A helyzetkép feltárását a kvalitatív kutatási módszeren alapuló, félig strukturált szerkezetű interjúk segítették, melyeket az óvodavezetőkkel, szülőkkel, intézményfenntartóval (polgármesterekkel) és a gyermekjóléti szolgálat területileg illetékes munkatársával is felvettek. Az interjúk során különös hangsúlyt fektettek a pedagógiai

attitűdök vizsgálatára, a szülőkkal való kapcsolat jellegének megismerésére, a helyi sajátosságok és az együttműködés tükrében. Ezáltal helyzetkép tárult elénk az aktuális problémákról is. Továbbá megerősítést nyert az a hipotézis, mely szerint a működést döntő módon befolyásolja az óvodavezető személyisége és attitűdje. Ez azt jelenti, hogy ahol elfogadó, támogató közeg jött létre, ott a szülőkkal való együttműködés is sikeres volt. Ebben azonban kulcsfontosságúnak számított, a velük való rendszeres kapcsolattartás és családlátogatás, valamint a közös óvodai programok. A családokkal való hatékony együttműködés érdekében, a roma hagyományok, kultúra megismerését szintén fontosnak tartották. A hátrányok kompenzálása és a gyermekek fejlesztése érdekében, az óvoda felszereltségét, eszköztárát is igyekeztek bővíteni, ennek érdekében pályázati forrásokkal is éltek. Minderre azért volt szükség, mert a fenntartó részéről csupán a normatív, az állam által nyújtott, működést segítő pénzügyi keret állt rendelkezésre, tehát a bővítést csak pályázat útján tudták megvalósítani. Az óvoda kihasználtsága, az ott folyó pedagógiai munkának és az intézmény befogadó szemléletnek köszönhetően pedig, százszázalékos volt. A szülőkkal való fokozott együttműködés sikere abban is megnyilvánult, hogy többségük már hároméves kortól óvodába íratta a gyermekét. Mindez pedig nagy jelentőséggel bír, hiszen a kötelező óvodáztatás életkora az 5. életév betöltését jelentette akkoriban. A kötelező óvodai nevelés életkori határa a nemzeti köznevelésről szóló 2011. évi CXCV. törvény 2015. szeptember 1-jétől hatályos módosítása értelmében ³ a harmadik életév betöltését követően vált kötelező érvényűvé. Felmentést ez alól, a gyermek 5 éves koráig, kizárólag indokolt esetben kérhet a szülő. A törvénymódosítás tehát jelentősen hozzájárult a hátrányok mérsékléséhez és az egyenlő esélyek megteremtéséhez, mivel a rendszeres óvodába járás és az intézményes nevelés alatt eltöltött idő nagysága, főképp a hátrányos helyzetű gyermekek esetében elengedhetetlen az iskolaérettség megalapozását illetően.

A másik általam vizsgált és a témához kapcsolódó kutatás, melyet 2019-ben végeztek (Pakontai & Hegedűs, 2019), sok szempontból hasonló a már fentebb részletesen bemutatott kutatáshoz, a tekintetben is, hogy az óvodapedagógusok attitűdjeit vizsgálták. A kutatási terület kiválasztásánál, egy adott régió, három egymáshoz közeli, szomszédos településén működő óvodájára esett a választás, mivel kiemelkedően magas volt ezekben az intézményekben a hátrányos helyzetű és roma gyermekek száma. Az így folytatott empirikus vizsgálat részeként, 11 óvodapedagógussal vettek fel félig strukturált szerkezetű kérdésekből álló interjúkat, melyeket összegezve megállapították, hogy a gyermekek integrációja akkor eredményes, ha

³ <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a1100190.tv> (2022.10.01.)

egyenlő félként bánnak a roma szülőkkel és családokkal, tehát elfogadják őket és partnerként tekintetnek rájuk a gyermekek nevelését illetően.

1.2. Szociokulturális jellemzők

Hazánkban, az 1000 fő alatti kistelepülések többnyire elszigeteltek, a rossz közlekedés, alacsony infrastruktúra, nehéz megközelíthetőség okán, megnehezítve ezzel az ott élők helyzetét és munkavállalását (Babusik, 2007). A munkahelyekre történő eljutás nehézsége mellett, jelentősebb hátrányt az alacsony iskolai végzettség jelent, a foglalkoztatottság hiánya pedig megélhetési gondokat és rossz életkörülményeket eredményez (Szalai, 2002). Ezen tényezők együttes fennállása pedig jelentősen hozzájárul a települési szintű szegregáció létrejöttéhez. Ezeken a szegregált kistelepüléseken, magas a hátrányos helyzetű és a roma kisebbséghez tartozó lakosok aránya.

Szátok és Tereske településen élő roma családok múltjával kapcsolatban a Tereskei Zöld Udvar Óvoda Pedagógiai Programja szolgáltat részletes információkkal. Szátok településre, 1956 őszén hat roma család 46 tagja telepedett le a falu szélén, akik teknővályással foglalkoztak. Kifejezetten rossz lakhatási körülmények között éltek, földbe vájt építményekben, sárból készült kunyhókban.

Az állami intézkedések (Hajnáczy, 2015) hatására (1965-ös párthatározat a telep felszámolásról) lakhatási körülményeik nagyjából az 1970-es évek elejére rendeződtek. Az itt élők mindennapi élete azonban még napjainkban sem „akadálymentes.” Hivatalos ügyeik intézését is megnehezíti, hogy helyi szinten egyáltalán nem működik a szolgáltatási szektor, de élelmiszerbolt sincs és az egészségügyi ellátáshoz is (házi-és gyermekorvosi rendelés, védőnői fogadó iroda) csak utazás révén tudnak hozzájutni. A gyermekek részére nem biztosított helyben az intézményes nevelés, annak ellenére sem, hogy létszámuk a szomszédos Tereske község óvodásainak nagyjából 70 százaléka és az utaztatással járó költségek, tehát az óvodásokat szállító busz bérlete is, Tereske és Szátok község önkormányzatát terheli.

A településen, a Ceferinó ház működése és támogató közege visz némi „derűt” az itt élők hétköznapijaiba, mivel egy jobb jövő lehetőségét kínálja fel a hátrányos helyzetű, roma gyermekeknek és fiataloknak. Erre pedig nagy szükség van, mivel a romló életkörülmények következménye lehet többek között a bűnözés, a kábítószerhasználat és egyéb viselkedésdevianciák megjelenése, mely fenyegető veszélyt jelent.

A szomszédos, Tereske községben némiképp jobb körülmények tapasztalhatók. Szinte minden szolgáltatás elérhető, azonban az elmúlt tíz év távlatából, csupán minimális fejlődést figyeltem

meg. A közutak állapota rendkívül rossz, a házak lelakottak, kivételt ez alól a középületek képeznek, mivel azok viszonylag jó, felújított állapotban vannak.

A Tereskén élő roma családok több, mint százéves múlttal rendelkeznek. Az 1890-es években költözött hat, zenész-cigány család a településre, majd az 1920-as években újabb családok telepedtek le, akik vályogvetéssel foglalkoztak. Otthonaik vályogból épült, kis házak voltak, és bár elkülönültek a település többi részétől, sokkal jobb állapotúak voltak, mint a szátoki családok által lakott építmények.

Sajátosságként azonosíthatjuk azonban, a települések roma lakossága között évtizedek óta fennálló „ellentét”. Eredete nem csak kulturális, de a fentiek alapján, eltérő lakhatási körülményekre is visszavezethető, ezen felül sok más aspektusa is van, mely kutatási szempontból is figyelemre méltó.

Ebből adódóan, a tereskei és szátoki roma családok máig erősen elhatárolódnak egymástól, mindez pedig szerepet játszik a felnőttek és a gyermekek közötti konfliktusok létrejöttében is. Ezt az „ellentét” a Pedagógiai Program nem csak hogy definiálja, mivel negatív hatása van a gyermekek kapcsolatrendszerére, kezelendő problémaként írja le, mely során a pedagógusoknak törekedniük kell az ebből adódó konfliktusok mérséklésére és kezelésére is.

1.3. A Tereskei Zöld Udvar Óvoda működéséről

A 700 fős lélekszámot megközelítő, Nógrád megyei kistelepülésen, Tereske község központjában az óvoda és az általános iskola az 1848-ban épült kastély épületben kapott helyet, mely korszerűsítésen és jelentősebb felújításon is átesett az elmúlt 5-6 évben. Óvodaként, több mint fél évszázada, 1952-től funkcionál, fenntartásáról a helyi önkormányzat gondoskodik. Gyermekbarát, nagy mozgásteret biztosító füvesített udvara kültéri játékokkal felszerelt, külön bejárattal rendelkezik, így elkülönül az iskola udvarától.

Tereske és a szomszédos, nagyjából 600 fő lakosságú Szátok község óvodáit fogadja, ahonnan az állami gondozásban nevelkedő, Margaréta Gyermekotthonban lakó gyermekek is járnak (a vizsgálat évében nem volt a gyermekotthonból beíratott gyermek). Az ide járó óvodások száma, sajnos évről évre csökken, 2021/2022-es nevelési évben, az 50 férőhely tekintetében, csupán 36 fő volt a beíratott gyermek, a két vegyes életkorú csoportban. A létszámcsökkenést az idei évtől is tapasztalták, mivel szeptembertől mindössze 3 gyermeket íratottak be, így az óvodába járók száma, 30 főre csökkent. A gyermekek többsége a roma kisebbséghez tartozik, szüleik társadalmi megítélése alapján, pedig hátrányos helyzetűek.

Mindezt lakhatási körülményeik, szüleik iskolai végzettsége (befejezett 8 általános vagy attól kevesebb) és a családjuk jövedelmi helyzete befolyásolja, így kerül megállapításra a hátrányos vagy halmozottan hátrányos helyzet kategóriája. E szerint, állami támogatásra lehetnek jogosultak az óvodai ellátást illetően, ill. a későbbiekben, az iskolás éveik alatt.

A hátrányos és halmozottan hátrányos helyzet tehát a gyermekek családi hátterére vonatkoztatható, mely szerint 80 százalékuk hátrányos, 10 százalékuk halmozottan hátrányos helyzetű. Halmozottan hátrányos helyzet esetén, több szempont is érvényesül, így nem csak az egy főre eső jövedelem nagysága, hanem a lakáskörülmények vagy éppen a szülők iskolai végzettsége is közrejátszik kialakulásában.

Tereskére való eljutásukat, a szomszédos, Szátok településről az óvodásokat szállító busszal valósul meg, a sofőrön kívül még egy felnőtt kíséretében. Kísérőként, a helybéli dajka működik közre. A gyermekek utaztatását, az intézményi - és a nyári étkeztetés költségét pedig az önkormányzat térítésmentesen biztosítja.

Esetükben, a kapott támogatás fontossága megkérdőjelezhetetlen, mivel, ha nincs rendszeres munkavégzésből származó jövedelem, csupán alkalmi vagy idényjellegű munka, akkor nehéz fennmaradni, megélni az átlagosan három vagy több gyermeket nevelő szülőknek, gondoskodva gyermekeik óvodába, iskolába járatásáról.

1.3.1. Személyi feltételek

A személyi feltételek minimálisak, az óvodapedagógusok intézményi foglalkoztatása heti 40 órában valósul meg, a heti 8 órás felkészülési idő, melyet a mindennapos foglalkozások megszervezésére, előkészítésére tudnának fordítani, az alacsony szakmai létszám miatt nem valósul meg. Jelenleg két óvodapedagógus végzettségű dolgozó van passzív állományban (GYES-en). Az intézményvezető óvodapedagógus helyettesítő munkakörben, megbízással látja el a vezetői feladatot, mivel felsőfokú szakirányú végzettséggel nem rendelkezik. Szakképzett óvodapedagógusként mindössze egy fő dolgozik. Az óvodai csoportban végzett pedagógiai munkájukat a dajkák segítik.

1.3.2. Tárgyi feltételek

A gyermekek számára két csoportszobát alakítottak ki, melyekhez közös öltöző (intézményi főbejárattal szemben) és egy vizesblokk (az egyik csoportszobából közvetlen átjárható) tartozik. A csoportok és a folyosó dekorációja egyaránt színes, a falak, ablakok is díszítettek, bútorzatuk jó állapotú. Az életkori sajátosságoknak megfelelő játékokok és eszközök elérhető

magasságban vannak a legkisebbek számára is. Mindkét helységben kellő nagyságú tér biztosított a szabad játékhoz és a foglalkozások megtartásához.

A tágas tornateremben a mindennapos testnevelés megtartásához szükséges felszerelés is megtalálható, de kissé zsúfolt érzetet kelt a különféle bútorok és eszközök tárolása okán. Heti egy alkalommal az utazó fejlesztőpedagógus itt tartja meg a fejlesztő foglalkozást és a dolgozók öltözőszekrénye is itt kapott helyet.

Az adminisztratív feladatok ellátásához külön irodahelység nem áll rendelkezésre, a működéshez szükséges technikai eszközöket (nyomtató, fénymásoló) az iskola épületébe történő átjárással tudják igénybe venni. Mindössze egy laptop biztosított az óvodavezető számára, a mindennapos adminisztrációs feladatok elvégzéséhez.

2. Empirikus vizsgálatok

2.1. A kutatás célja, kutatásmódszertan

A választott kutatási terület, a Tereskei Zöld Udvar Óvoda kifejezetten alkalmas helyszín a megvalósításhoz, mivel itt kiemelkedően magas a hátrányos helyzetű gyermekek, köztük a roma gyermekek aránya. Dolgozatomban komplex módon szeretném bemutatni a működést, különösen a gyermekek óvodai nevelését illetően alkalmazott pedagógiai módszerek, attitűdök feltárásával és az intézményi kapcsolatrendszer megismerésével.

Az átfogó vizsgálat érdekében a szülőkkel és a területileg illetékes szakemberekkel, segítőkkel vettem fel interjúkat. Céлом, hogy az így nyert ismeretekkel, az esetleges problémák feltárása révén, szorosabb együttműködés jöhessen létre helyi szinten, segítve ezzel az óvodai nevelés minél hatékonyabb működését. Amennyiben sikerül az így megszerzett kutatási eredmények mentén változást elérni, az elindíthatja a további tapasztalatcsere lehetőségét szakmai körökben is. A kutatás előkészítése az intézményi dokumentáció (SZMSZ, Pedagógiai Program, csoportnaplók) tanulmányozásával vette kezdetét, majd sor került a gyermekcsoportban végzett megfigyelésre, mely a kutatási terület megismerését és előkészítését is szolgálta.

A kutatás gyakorlati megvalósításához pedig, a kvalitatív kutatási módszerén alapuló, félig strukturált szerkezetű kérdésekből álló interjúk felvételét tartottam megfelelőnek, mivel a kérdés formája valahol félúton van, a strukturált kérdőív és a strukturálatlan mélyinterjú között, emellett kiválóan alkalmas a hipotézistesztesztelésre is.

A beszélgetések során, melyek időtartama átlagosan 1-1,5 óra volt, rugalmasan kezeltem az irányítást, viszont igyekeztem fókuszban tartani a beszélgetést és ha kellett, határozottan visszatereltem a kívánt mederbe. Mindezt elősegítette, az egymásra épülő, logikai sorrendet

követő kérdéssor, annak érdekében, hogy a válaszadó minél inkább saját belátása, meggyőződése alapján tudjon rá felelni. A módszer legnagyobb előnye, hogy optimálisan elősegítette a pedagógiai és nevelési attitűdök és a gyakorlatban alkalmazott pedagógiai módszerek feltárását, illetve a szakemberek vélekedésének, szakmaiságának jobb megismerését.

A gyermekek szüleivel való adatfelvételhez az interjúzás egy másik formáját, a fókuszcsoporthoz interjú technikáját választottam. A beszélgetésről hang-és videó felvétel is készült, mely a résztvevők előzetes tájékoztatása és írásbeli hozzájárulása révén valósult meg.

A vizsgálat elvégzéséhez ezt a kutatási módszert tartottam a legalkalmasabbnak, nem csak azért, mert kevésbé kötött, hanem azért is, hogy a szülők közti interakció során a „rejtett problémák” is fókuszba kerüljenek.

A beszélgetés létrejöttét segítette az óvoda vezetője és a területileg illetékes családgondozó is, a szülők szóbeli tájékoztatásával, valamint az önkormányzati dolgozók a meghívók átadásával és a Ceferinó ház vezetője, a helyszín biztosításával.

2.2. Főbb kutatási kérdések, hipotézisek

Már hipotéziseim felállítását megelőzően, elsődleges volt számomra, hogy ne csak intézményi oldalról, tehát az óvodai dolgozókkal készített interjúkon keresztül mutassam be a hátrányos helyzetű, köztük roma származású gyermekek óvodai nevelésének jellegzetességeit, hanem a kapcsolati háló feltérképezésével, komplex módon tárjam fel a kutatási területet, átfogó képet adva annak sajátos működéséről.

Főbb kutatási kérdéseim között arra kerestem a választ, hogy:

- Milyen attitűdmintázat fedezhető fel a roma gyermekek óvodai nevelésével kapcsolatban a pedagógusok részéről?
- Fontos-e a szülőknek a roma hagyományok óvodai ápolása, a kulturális nevelés? Hogyan vélekednek az óvodai nevelés fontosságáról?
- Magas számú hiányzás esetén milyen tényezők húzódnak meg a háttérben?

Ezen kérdések mentén, fogalmaztam meg hipotéziseim, melyek abból indultak ki, hogy a hátrányos helyzetű, köztük roma származású gyermekek óvodai nevelése során hangsúlyos szerepet tölt be a roma kulturális nevelés és részét képezi a gyermekekkel folytatott pedagógiai munkának, mivel magas az arányuk a kutatási terület vonatkozásában. Így feltételezem, hogy az ehhez szükséges szakmai ismeretek és tudás birtokában, az ott dolgozók a nevelőmunka

részeként, a roma hagyományokat is ápolják. A szülőkkel való hatékony együttműködés érdekében pedig kiváltképp fontos, hogy segítő, támogató attitűddel rendelkezzenek. Feltételezésem szerint, az óvodavezető attitűdje, szemlélete, személyisége, valamint pedagógiai tevékenysége jelentős hatást gyakorol a dolgozók szakmai tevékenységére. Így, ha toleráns, támogató közeget működtet, akkor ennek megfelelően formálódik a dolgozók attitűdje is. Mindez azért is hangsúlyos, mivel az óvodapedagógusok személyisége, magatartása és vélekedése a szülőkkel való együttműködés formáit és a velük való kapcsolat jellegét is döntően befolyásolja. Emellett a hátrányos helyzetű és roma származású gyermekekkel végzett pedagógiai munka sokkal összetettebb, több feladattal jár, mint egy olyan óvodában, ahol alacsonyabb a számuk.

Ezért is nagyon fontos, hogy a szülőkkel való partneri együttműködés részét képezze a gyermekekkel végzett pedagógiai tevékenységnek, annak érdekében, hogy az valóban eredményes legyen. Ennek részeként a megfelelő kommunikáció szinte elengedhetetlen, főleg problémás esetekben, hogy ne legyen félreértés az óvodapedagógus segítő szándékát illetően. Ennek érdekében pedig nem csak az intézményen belüli együttműködést szükséges stabil alapokra helyezni, hanem nyitott működési szemlélet szükséges a „szakmai erőforrások” maximalizálása érdekében. Feltételezem, hogy a kutatási terület vonatkozásában, a helyi lehetőségeket jól kihasználják és így hatékony együttműködést tudnak kialakítani, nem csak a fenntartóval, hanem a területileg illetékes szakemberekkel is.

3. Kiértékelés

3.1. Az interjúfelvétel körülményei

Az interjúk a résztvevők előzetes tájékoztatásával és önkéntes hozzájárulásával valósultak meg. Felvételükre Tereskén, az óvoda épületében került sor, június hónap végén, mivel a gyermekek részvételi aránya alacsony volt az iskolai szünet miatt, így kedvezett a dolgozók időbeosztása is. A beszélgetéseket mindenkivel egyénileg rögzítettem, külön helyiségben, melyek időtartama átlagosan 1-1,5 óra volt. A kérdések félig strukturált szerkezetűek voltak, logikai sorrendet követve épültek egymásra, céljuk pedig a vizsgált személy attitűdjének, vélekedésének minél részletesebb feltárása volt.

A feltett kérdések első csoportja a végzettségre, szakmai tapasztalatra fókuszált, ezt követően, az ide járó óvodások hátrányos helyzetének ismeretében, a pedagógiai munka sajátosságaira, esetleges nehézségeire, az alkalmazott módszerekre, attitűdökre és a kompetenciákra

vonatkozott, a szülőkkel és más szakemberekkel való együttműködés módjainak feltárása mellett.

Elsőként az óvoda vezetőjével került sor az interjú felvételére, mely kapcsán az intézményi működésre és a fejlesztés lehetőségeire is kitértünk. Ezt követően a nyugdíj mellett még dolgozó óvodapedagógussal, majd a dajkákkal rögzítettem a beszélgetést.

3.2. Az óvodavezetővel felvett interjú összefoglalása

Az óvoda vezetője, megbízott státuszban látja el feladatait, másfél éve, mivel felsőfokú szakirányú végzettséggel nem rendelkezik. Gimnáziumi tanulmányait, az akkori óvónőképzés keretein belül végezte el, de csak pár évig maradt a pályán. Ezzel szemben, jelentős szakmai múlttal rendelkezik a gyermekvédelem területén, mivel családgondozóként több, mint 21 évig dolgozott, többek között Tereske és Szátok községben. A nagy-középső csoportban az óvodapedagógus munkakört tölti be, az intézmény szakmai irányítása mellett.

Az intézményen belüli együttműködést jellemezve úgy látja, hogy jó a kapcsolat a dolgozókkal, a légkört pedig „családiasnak” nevezte, mivel kis létszámú a személyi állományuk. Meglátása szerint, mindenki lelkiismeretesen végzi a munkáját és megfelelő módon látja el feladatait. Mindez azért is jelentős, mivel az intézmény sajátossága, hogy óvodásainak többsége szegény, többgyermekes családban nevelkedik. Tudomása szerint 80 százalékuk hátrányos, 10 százalékuk halmozottan hátrányos helyzetű és nagyrészüket a roma kisebbséghez tartozik. Így állami támogatásban részesülnek, többek között az ingyenes óvodai étkeztetés⁴ tekintetében. A tehetséggondozással szemben, a felzárkóztatást tartja kulcsfontosságúnak, mivel sok a hozott hátrány és elmaradás a gyermekek szociokulturális háttéréből adódóan. Leginkább az alapvető higiéniai körülmények tekintetében észlelnek hiányosságokat, de az étkezés előtti, mosdóhasználat utáni kézmosás és az önálló öltözködés nehézsége is gyakori jelenség. A napi egyszeri fogmosást sem alakították ki az intézmény szokásrendszerében, annak ellenére sem, hogy régebben működtették, viszont higiéniai okok miatt (összecserélték egymás közt a gyermekek a fogkeféket, bedobták a WC-be) megszüntetésre került. A hozott hátrányok, a beszédfejllettség terén is megnyilvánulnak, mivel sokan közülük „szegényes” szókinccsel rendelkeznek vagy beszédzavarral küzdenek, de egyre több a beilleszkedési-és magatartás zavarral küzdő gyermek is.

⁴ 328/2011. (XII. 29.) Korm. rendelet

a személyes gondoskodást nyújtó gyermekjóléti alapellátások és gyermekvédelmi szakellátások térítési díjáról és az igénylésükhöz felhasználható bizonyítékokról

Ellenben csak két sajátos nevelési igényű⁵ óvodást tartanak nyilván, akikkel a fejlesztőpedagógus szakember heti két órában külön foglalkozik.

A logopédiai ellátás pedig nem biztosított, mivel a pedagógiai szakszolgálat nem tette lehetővé a logopédus szakember munkáját az idei évben. A gyermekek rendszertelen óvodába járása pedig még inkább megnehezíti a velük végzett pedagógiai munka hatékonyságát, mivel emiatt gyakran előről kell kezdeniük a tanítási folyamatot, elhúzódik a beszoktatás, a foglalkozások megvalósításánál pedig háttérbe szorul az új ismeretanyag átadása. Meglátása szerint, a hiányzások mértéke a koronavírus idején volt a legmagasabb, mely leginkább szülői féltésből adódott. De az idei évben, a téli időszakban szintén alacsony volt az óvodai részvétel, mivel a gyermekek kevesebb, mint fele járt rendszeresen óvodába. A beíratott gyermekek létszámának csökkenését nagyon aggasztónak találja, a jövőbeni működtetést és fenntartást illetően.

Ellenben úgy gondolja, hogy nem a pénzügyi nehézségek, okozhattak gondot a családoknak és vezettek a gyermekek kimaradásához. Bőven adódott hiányzás betegség miatt, azonban az orvosi igazolás bemutatása javarészt elmaradt. Mindössze egy esetben fordult elő, hogy a mulasztás háttérében anyagi gondok merülhettek fel, amikor is egy édesanya jelezte felé, hogy nem tud az időjárásnak megfelelő, téli kabátot vásárolni a két óvodás korú gyermekének, míg jövedelemhez nem jut. Pedagógusként, megértéssel és toleranciával kezelte ezt a helyzetet és egy hét eltelte után, már az új kabátban jöttek az óvodába.

Hangsúlyozta, hogy *„elsősorban kell egy olyan tulajdonság, hogy elfogadás, hogy elfogadjam a másik embert, hogy elfogadjam őket, hogy ők másak, meg elfogadjam azt a dolgot, hogy egy más területről jönnek, egy más világból úgymond. Nem olyan a kultúrájuk se, a világuk, mint a miénk. Meg hát alkalmasnak is kell lenni erre a feladatra, tehát nagyon empátikusnak, megértőnek, türelmesnek. Főleg türelmesnek, mert a türelem nagyon-nagyon fontos, hogy türelmes is legyen az ember, velük szemben” (interjú részlet).*

Nem zárkóznak el a családokkal való személyes kapcsolattartástól, bármikor megkereshetik őket az intézményben és nem csak a fogadónapokon. Ennek ellenére azonban csak ritkán élnek ezzel a lehetőséggel a szülők. Úgy véli, hogy „gyermekmegőrzőként” tekintenek az intézményre, mivel egyfelől elvárják, hogy minden rendben legyen és csak akkor keresik fel őket, ha valamilyen panasszal élnek.

⁵ Sajátos nevelési igényű gyermek, tanuló (SNI): „az a különleges bánásmódot igénylő gyermek, tanuló, aki a szakértői bizottság szakértői véleménye alapján mozgásszervi, érzékszervi, értelmi vagy beszéd fogyatékos, több fogyatékoság együttes előfordulása esetén halmozottan fogyatékos, autizmus spektrum zavarral vagy egyéb pszichés fejlődési zavarral (súlyos tanulási, figyelem vagy magatartásszabályozási zavarral) küzd.

3.3. Az óvodapedagógussal felvett interjú összefoglalása

A tereskei óvodában végzett pedagógiai munkája, 40 éves szakmai múltja tekint vissza, így 58 évesen, karkedvezményrel vonult nyugdíjba. Három éve annak, hogy a fenntartó megkeresésére újra az intézményben dolgozik, mivel szakképzett óvodapedagógus nem jelentkezett a passzív állományban (GYES-en) lévők megüresedett álláshelyére. Jelenleg a kis-középső csoportban végzi pedagógiai munkáját, az egyik dajka közreműködésével. Kiemelte, a dajkák munkájának fontosságát, szinte „második óvónőként” tekint rájuk, mivel „minden téren” a segítségükre vannak, ha például ők lebetegednek, akkor még a foglalkozások levezetésében is helyt tudnak állni.

A pedagógiai munka tekintetében úgy tapasztalja, hogy hosszú időbe telik a felzárkóztatás a gyermekek hátrányos helyzetéből adódóan és az sem biztos, hogy teljes egészében sikerül minden esetben, már az iskolába lépés idejére. Tapasztalata szerint jó, ha a nevét meg tudja mondani a gyermek, mikor óvodába kerül, mivel sok területen életkoruknak nem megfelelő tudással érkeznek. Az alapszínek felismerése is gondot okoz, melynek megtanítása pedagógiai szempontból is kihívás a számára. Ebből adódóan több ötlettel és eszközzel kell előkészülnie egy-egy foglalkozásra, annak érdekében, hogy szemléletesen tudja bemutatni és átadni az ismereteket. Voltaképp arra törekszik, hogy minél több impulzus érje a gyermekeket, mivel *„nekik a fantáziájuk nem olyan, mint egy normál gyereknek, nekik azt kézzel meg kell fogni, meg látni kell azokat a dolgokat, amiről beszélsz, mert különben nem értik” (interjú részlet).* Az éneklésben kifejezetten tehetségesnek tartja őket és úgy látja, hogy a tánc és a zene nagyon közel áll hozzájuk. A szakmai kompetenciák vonatkozásában a vezetőhöz hasonlóan, az empátiát tartja a legfontosabbnak, szavaival élve: *„tudni kell elfogadni a gyermekeket, emellett pedig kihozni belőlük a legtöbbet, amit csak lehetséges” (interjú részlet).*

Azonban megnehezíti a pedagógiai munkát, a rendszertelen óvodába járás és a folyamatosan előforduló igazolatlan hiányzás. Feltételezése szerint, sok esetben orvoshoz sem viszik a szülők a gyermekeket, ez okból kifolyólag sem tudják bemutatni az igazolásokat. Nehézséget jelent számára a helyzet kezelése, a szülőkkel való együttműködés, annak ellenére, hogy szinte mind az óvodásai voltak, mivel annak idején többeket utaztatott, kisért a helyközi járatral. Vélekedése összefügg a szülők negatív megítélésével, melyről az interjú alábbi részlet tanúskodik: *„mindig el szoktuk mondani az évnitőkor, a szülői értekezleteken, hogy mit szeretnénk elérni velük, meg hogy milyen módszerekkel csináljuk, de hát olyan nagyon, nem jut el a tudatukig sajnos...”*

A jövőbeni működést illetően úgy véli, hogy akkor lenne helyben vonzó, teljes kihasználtsággal működő az intézmény, ha a szatoki gyermekek nem járnának ide.

Véleménye szerint, egy másik óvoda létrehozása jelentené a megoldást, így „állandóan” biztatják (az interjúból nem derült ki, hogy kiket ért ez alatt) a település polgármesterét, hogy az üresen álló iskolaépületet újítsák fel ebből a célból. De minderre nem lát esélyt, mivel *„oda csupa cigány gyerek közé nem menne senki és emiatt nem is mernek ebben gondolkodni. Akkor lennének itt normál gyerekek, sok fehér gyerek van itt, akit elvisznek...”* (interjú részlet).

Nyugdíjba vonulása előtt, még teljes kihasználtsággal, három csoporttal működött az óvoda. Elmondása szerint, szakmailag kedvezőnek érezte az akkori helyzetet, mivel egyszerűbb volt számára, az adott korosztály fejlesztése, így feltételezhető, hogy negatív vélekedéséhez a jelenlegi működési körülmények is hozzájárultak.

3.4. A nagy-középső csoport dajkájával (kisérővel) felvett interjú összefoglalása

Másfél éve dolgozik az intézményben és látja el a dajka feladatait a vezető óvónő mellett, a nagy-középső csoportban. Munkaköri feladatai mellett, a gyermekek utaztatásában is segítkezik, kíséreként. Úgy érzi, hogy mindez nagy felelősséggel jár, mivel ő felel az utazás során a gyermekek testi épségéért, egészségéért. Ez idő alatt, mely kb. 30-40 percet vesz igénybe a felszállással együtt, fokozottan figyelnie kell, valamint fegyelmet kell tartania és ha szükséges, tudni kell megnyugtatni a síró gyermeket is. Nem lehet egyszerű feladat, hiszen a háromévestől a hét éves korosztályig utaznak és a ballagást megelőző két hétben, szinte teljes létszámban jöttek. Észrevétele szerint ez egy nagyon pozitív dolog volt akkoriban, mivel ebből arra következtetett, hogy a szülőknek is fontosak az óvodai események és a gyermekeik szereplése. Úgy érzi, hogy bizalommal vannak felé, azonban a velük való kapcsolattartást „nehéznek” találja. Elmondása szerint, több esetben is előfordult, hogy a gyermekekért nem jöttek ki a buszhoz és telefonon sem lehetett elérni a szülőt. Volt olyan édesanya is, aki azt mondta, hogy egyedül is haza tud jönni a gyermeke, mert már elég nagy ahhoz. Pozitívum viszont, hogy a találkozások alkalmával rendszerességgel érdeklődnek, hogy miként viselkedtek a gyermekeik, nem-e bántotta őket valamelyik társuk vagy az egészségi állapotuk rendben volt-e. Intézményi feladatait illetően pedig, ott segít, ahol tud, illetve ahol szükségét látja, legyen az akár a foglalkozások előkészítése vagy a gyermekek felügyelete vagy bármi olyan dolog, amire külön megkérlik. Időnként vannak speciális jellegű feladatai is, mint például a gyermekek hajának átnézése a fejtetvesség miatt, de nem biztos abban, hogy megvan ehhez a jogkörük, azonban *„a védőnő egyáltalán nem jön, és nem foglalkozik ezzel, így muszáj nekünk megcsinálni”* (interjú részlet).

A higiénia terén nagyon aggasztónak látja a helyzetet, mivel nem csak a fejtetvesség, hanem különféle bőrbetegségek is rendszeresen előfordulnak. Ennek ellenére a tisztálkodás, kézmosás, higiéniai szabályok elsajátítása csupán egy-két gyermeknél okoz gondot, de viszonylag ők is gyorsan beletanulnak meglátása szerint. A rendszertelen óvodába járás az, ami tapasztalata szerint sokkal nagyobb problémát generál. Például, ha két hetet hiányzik a gyermek, akkor *„olyan, mint ha elfelejtette volna azokat a dolgokat, amiket megtanult, ezt a rendszert, amit kialakítottunk” (interjú részlet)*. Az ismételtségre elengedhetetlen, mivel a hiányzások végett, a már tanult dolgokat is gyakran elfelejtik. Ezenkívül a türelmet, empátiát tartja fontosnak, a dicséret mellett, mert így jobban ki tud bontakozni a gyermek személyisége. Meglátása szerint, zenei téren, éneklésben, táncban is nagyon ügyesek, de a kreatív feladatok is jól lekötik őket, tehát szeretnek ragasztani, színezni, alkotni valamit.

Jövőképüket azonban kilátástalannak gondolja: *„az ember szíve megszakad, mert egyébként, ha ilyen normális családba bekerülne, normális családba született volna, akkor ő belőle akármi is lehetne” (interjú részlet)*. Az óvoda jövőbeni működtetését fontosnak tartja és nem gondolja, hogy kedvező lenne, ha a szatoki gyermekeket máshová íratnák, mivel nélkülük akár be is zárhatna az óvoda és az sem biztos, hogy akkor visszahoznák a helyi gyerekeket. Hallotta valahonnan (a forrást nem nevezte meg), hogy itt nincsenek programok és kirándulások és úgy gondolja, hogy főképp emiatt nem járatják ide a gyermekeket. Régebben több helyre, például fagyizni is hordták a gyermekeket, de *„az az igazság, most mondjuk azt, hogy ezekkel a gyerekekkel nem nagyon merünk, útnak indulni. Ezt most csúnya így kimondani, meg szerintem mindenféleképp kellene oda is egy plusz szülői segítség, de hát ez megint olyan, hogy ki az a néhány szülő, akit kiválasztasz” (interjú részlet)*.

3. 5. A kis-középső csoport dajkájával felvett interjú összegzése

Dajkaként több, mint 20 éve dolgozik az intézményben, jelenleg a kis-középső csoportos óvodapedagógus mellett látja el feladatait. Pályája legelején, szellemileg sérült gyermekekkel foglalkozott, az Egészségügyi Gyermekotthonok Országos Módszertani Intézetében. Úgy véli, hogy az ott szerzett szakmai tapasztalatait, jelenlegi munkája során is hasznosítani tudja.

Motivációjaként említette, hogy amit az óvodai nevelés során kapnak a gyermekek, az a későbbiekben is megmarad reményei szerint. Az összevont csoportok működtetését azonban nem tartja túl jónak, mivel az életkori sajátosságaikból adódóan eltérő a gyermekek fejlettsége. Emiatt *„külön kell választani”* őket az óvodapedagógusnak a foglalkozások megtartásánál és csak a csoport egy részével tud haladni.

Így próbál a segítségére lenni a foglalkozások alatt is, a gyermekek felügyeletét illetően, de ha kimarad egy-egy eszköz az előkészítésénél, akkor azt is odaviszi. Meggyőződése, hogy még több szakemberre lenne szükségük, mivel sok a sajátos nevelési igényű, több odafigyelést igénylő gyermek, akik hátrányos helyzetű családokból érkeztek, sokan közülük, *„még ide nem kerül, vécn sem ült soha, de bili sincs otthon. Én megkérdeztem, hogy intézed. Hát vagy az udvaron, vagy vödörben. Ez most a 21. század és fiatal szülők vannak (interjú részlet)”*. Ellenben úgy véli, hogy a hozott hátrányok ellenére, viszonylag gyorsan alkalmazkodnak az óvodai környezethez és a szabályokhoz. Annak ellenére, hogy beszoktatáskor a kézmosás, szappan használat szinte teljesen idegen számukra és az evőeszközök megfelelő használata is nehézséggel jár, egy-egy gyermeknek. Emellett a higiénia terén is gondokat tapasztalnak és a fejtetvesség is gyakran előfordul. Ezért, ha szükségét látják, időnként ellenőrzik a másik dajkával a gyermekek haját. A mozgásos feladatokban nagyon ügyesnek, tehetségesnek tartja a gyermekeket, emellett a kézügyességük is nagyon jó, például szépen színeznak. Tapasztalja, hogy örömet okoz számukra, ha valami szépet tudnak alkotni, bár szerinte a „szülők nem értékelik” ezt a fajta tudást. A velük való együttműködést pedig nehézkesnek ítéli, főleg a beutazók vonatkozásában, mivel velük nincs személyes, napi kapcsolatuk. Úgy érzi, hogy „szélmalomharc” az egész, mert hiába üzennek, próbálnak segíteni, együttműködni velük, nem vezet eredményre. Nagyon elkeserítőnek találja, hogy nem fordítanak kellő figyelmet gyermekeik óvodáztatására és aggasztja, hogy az utóbbi években egyre kevesebb, a beíratott gyermek. Szerinte azért is íratják máshová a gyermekeket, mert itt sok a sajátos nevelési igényű, magatartási, beilleszkedési problémával küzdő gyermek, amellett, hogy a fejtetvesség előfordulása is gyakori probléma.

3.6. Az óvodai dolgozók attitűdjének vizsgálata

A segítő szakmában, szociális munkásként dolgozók identitásának kérdéseit egy hazánkban újnak tekinthető módszerrel, az identitásstruktúra analízis segítségével vizsgálták (Erdős&Vass&Jávor, 2020) egy empirikus kutatás során. Az identitásstruktúra analízis (ISA) elméletalkotója, Peter Weinrich egy olyan standard rendszert és vizsgálati eljárást dolgozott ki, mely segítségével a hiedelmeket, attitűdöket, értékeket eltérő perspektívából, egyszerre lehet vizsgálni (Erdősi&Vass&Jávor, 2020). Ezzel a módszerrel az óvodapedagógusok szakmai identitása, attitűdje akár egyénre, vagy csoportra vonatkozóan is vizsgálható. Kutatásom távlati céljai között szerepel a pedagógus személyiséget meghatározó kompetenciák feltárása, melyet az ISA módszerével tervezek elemezni egy átfogó vizsgálat keretében.

Falus (2001), a pedagógus személyiség négy alappillérét (nézet vagy attitűd, gyakorlati tudás, értékelő rendszer, reflexió) határozta meg, melyek közül a pedagógiai attitűdök vizsgálata szerepel kutatásom fókuszában. Hipotézisem szerint, az óvodai dolgozók szemléletének alakulására döntő befolyással bír az óvoda vezetőjének személyisége és attitűdje.

Állításom bizonyításához az interjú kérdésekre adott válaszokat elemeztem az alábbi szempontok szerint:

- szakmai kompetenciák,
- pedagógiai munka módszerei,
- intézményen belüli együttműködés,
- szülőkkel való kapcsolattartás.

A szakmai kompetenciák hasonló értékek köré szerveződnek, mivel mindannyian az empátiát, a toleranciát és a türelmet tartják a legfontosabb tulajdonságnak a gyermekekkel végzett munkájuk során. Emellett a felzárkóztatását tartják elsődlegesnek, mivel úgy vélik, hogy sok a hozott hátrány a gyermekek szociokulturális környezetéből eredően. Egyrészt között jó együttműködést alakítottak ki, ellenben a szülőkkel való kapcsolattartás gondot jelent számukra. Mindez abból adódik, hogy velük szemben már nem az elfogadó, toleráns szemlélet a jellemző, hanem távolságtartással kezelik őket, abból adódóan, hogy „*nem olyan a kultúrájuk se, a világuk, mint a miénk (részlet a vezetői interjúból).*” A gyermeknevelés terén is negatív a megítélésük: „*ha ilyen normális családba bekerülne, normális családba született volna, akkor ő belőle akármi is lehetne*” (interjú részlet).” Ebből következik, hogy a gyermekek jövőképét is kilátástalannak látják, ahogy az óvoda jövőbeni működését is.

Összességében véve, a vezető és az óvodai dolgozók is hasonló attitűddel rendelkeznek. Egyaránt negatív a vélekedésük a szülőkkel szemben, annak ellenére is, hogy szakmai szempontból pozitív értékeket tartanak fontosnak a gyermekkel való nevelőmunka során. Az óvodavezetője által kialakított működési gyakorlat pedig nem segíti elő a pedagógiai munka hatékonyságát, a helyzet javítását, hanem növeli a „távolságot” és még inkább megnehezíti a gyermekek szüleivel való együttműködést.

3.7. A szülőkkel való kapcsolattartás minősége

Az óvodavezetővel folytatott interjú alapján, a családlátogatás évek óta nem bevett gyakorlatuk. Így rendszerint írásos formában történik a kapcsolattartás, rendszeresen küldenek ki személyre szóló levelet is.

Az írásbeli tájékoztató tartalmazza a szünetek és a nevelés nélküli munkanapok dátumát, illetve ebben a formában jelzik, ha utánpótlásra szorul a tisztasági csomag részét képező papír zsebkendő, amit csak elvétve hoz egy-két szülő. Összességében *„ha valakivel így személy szerint van probléma, akkor azt is telefonon, hogy felhívjuk a szülőt, de ha nem érjük el, akkor azt is levélbe leírjuk, hogy a gyereknél ezt és ezt tapasztaltuk, ilyen és ilyen gond van, vagy keressen meg, vagy oldja meg a problémát”* (részlet a vezetői interjúból)

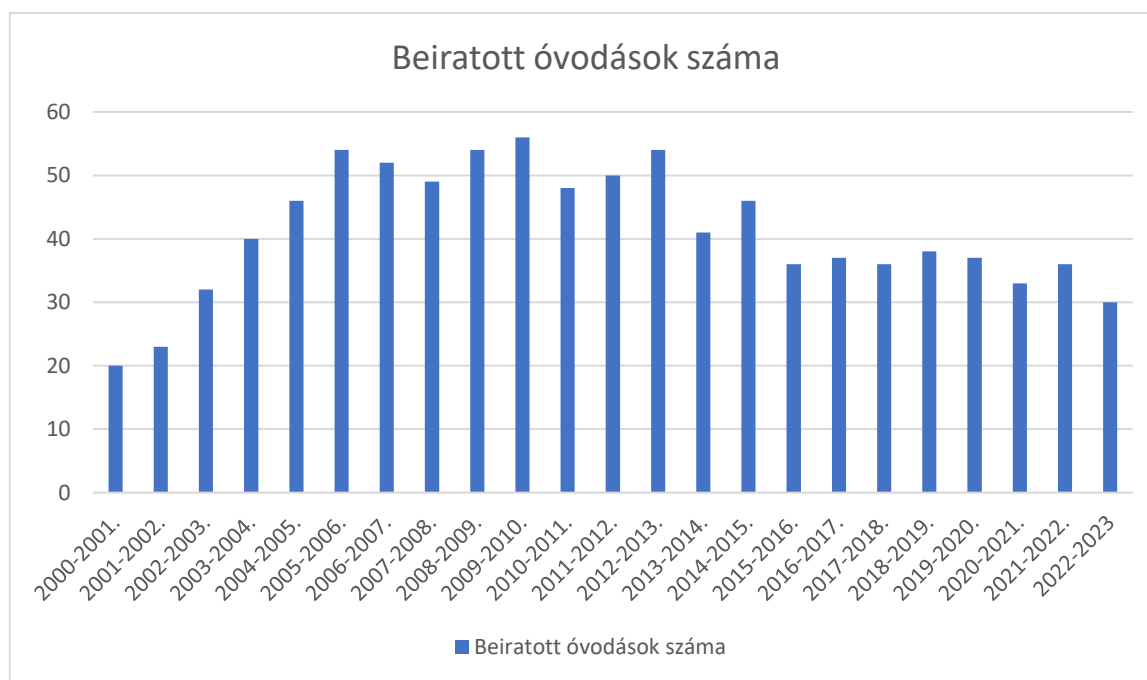
Minden információt, kérést levél útján fogalmaznak meg, melyet az utazó gyermekek szüleinek a kísérőként közreműködő dajka ad át. A vele folytatott interjúból azonban kiderül, hogy tehernek érzi a „közvetítő” szerepet, mivel így teljes egészében rá hárul a beutazó gyermekek szüleivel való kapcsolattartás, mindamellett, hogy kísérői feladatai során fokozott stressznek van kitéve, a feladattal járó egyéni felelősség miatt. De ez a helyzet a szülőknek sem jó, mivel csak a kísérővel van személyes, napi kapcsolatuk, így általában tőle tudnak érdeklődni abban a pár percben, ami a fel- és leszállás ideje alatt rendelkezésükre áll. Az elmondottak alapján, lehetőségük lenne személyesen is érdeklődni, mivel nincsenek fogadónapok, bármikor látogatható az óvoda, ellenben a családok anyagi helyzete és körülményei, nem minden esetben teszik lehetővé a beutazást. Szerencsésebbek, a helyi szülők, mert ők kedvezőbb keretek között tudnak kapcsolatot tartani az óvodában dolgozókkal.

Összegezve szülőkkel való írásos kapcsolattartás módja nem a megfelelő és nem hozza az elvárt eredményt sem, mivel személytelen és nem közvetlen módon adja át az információkat. De az sem kizárt, hogy az alacsony iskolázottságú szülők első olvasatra meg sem értik a benne foglaltakat.

4. Dokumentumelemzés

4.1. Pedagógiai Program és a működési mutatók

A Pedagógiai Program tanulmányozása mellett az óvoda egyéb dokumentumait, többek között a csoportnaplókat elemeztem. Így készítettem el egy statisztikát, melyet az alábbi diagram (1. ábra) szemléltetésével kívánok elemzés céljából nagyvonalakban ismertetni.

1. ábra

A jelenlegihez hasonló, alacsony létszámok csak az ezredforduló korai éveiben voltak, mivel akkoriban csak térítési díj ellenében vehették igénybe az óvodai étkeztetést az ide járó gyermekek. Sok család azonban nem tudta megfizetni, így adósság keletkezett, amit a Gyermekétkeztetési Alapítvány pályázati közreműködésével tudtak csak rendezni. Viszont, a térítési díj nem fizetése ellenére sem utasították el a gyermekek felvételét, mely a Pedagógiai Program alapelveivel, a családok támogatásával, segítségével is szoros összhangban állt. A befogadó szemléletnek köszönhetően, valamint a térítési díjkedvezményben részesülők körének bővülésével egyidejűleg, évről évre emelkedett a létszám. A csoportnaplók alapján, a 2014/2015-ös óvodai évben mondhatni maximális kihasználtsággal, létszámon felül működött az intézmény, 55 gyermek részvételével, ami azt jelentette, hogy három óvodai csoportot működtettek.

A visszaesés 2015/2016 évtől figyelhető meg, mely az ezt követő évektől kezdve fokozatos csökkenést mutat. Mindez pedig összefügg azzal a ténnyel, hogy szinte egy időben mentek szülési szabadságra az ott dolgozó óvodapedagógusok.

Ellenben megüresedett álláshelyükre nem jelentkezett szakképzett munkaerő, ami a szakmai működés színvonalának visszaesését eredményezte. A személyi feltételek hiánya pedig megnehezíti a működést, mivel a jogszabályi előírás szerint is két óvodapedagógus alkalmazása szükséges egy csoportban, itt azonban egyszemélyben kell ellátniuk a munkakört, az intézményvezető óvodapedagógus pedig nem rendelkezik felsőfokú szakirányú pedagógiai végzettséggel. Az összevont csoportok működtetése, a gyermekek eltérő életkori fejlettségéből adódóan pedig kihívást jelentenek az óvodában dolgozók számára és a rendszertelen óvodába járás is problémát okoz.

A gyermekek utaztatásának támogatásával próbálta a fenntartó önkormányzat elősegíteni az óvodáztatást, melyet az utóbbi 4-5 évben tud biztosítani a szomszédos Szátok község önkormányzatával, de ezzel az intézkedéssel sem a hiányzásokat, sem a létszámcsökkenést nem sikerült befolyásolni.

4.2. A roma kulturális nevelés kérdésköre

Az óvodavezetővel való interjú során, megdőlt az a hipotézisem, mely szerint a roma kulturális nevelés és hagyomány ápolás részét képezné az óvodapedagógusok munkájának. Ezt támasztja alá a vezetői interjú alábbi részlete is: *„nincs, a hagyományos ünnepeket ünnepeljük, a húsvét, a karácsony, a télapó. Az ő kultúrájukhoz vagy az ő ünnepeikhez nem igazodunk.”*

Csupán formális részét képezi a pedagógiai munka gyakorlatának, ellenben szerepel a Pedagógiai Programban, amely egyben a szülők tájékoztatását is szolgáló, nyilvánosan közzétett dokumentum. Tehát jogos elvárás lenne részükről, ha az itt olvasottak alapján szeretnének tájékoztatást kérni, hogy mindez milyen formában valósul meg gyermekeik óvodai nevelése során. A jelenlegi vezető elmondása szerint, még kinevezése előtt szeretne volna átírni, módosítani, a 2018-ban íródott Pedagógiai Programot, de a szoros határidők miatt, mindez nem valósult meg. Jelenlegi tervei közt viszont szerepel az átírása, aktualizálása. Ezzel kapcsolatban érdemes volna átgondolni, legalábbis fontolóra venni a kérdést, mivel magas a roma gyermekek aránya és a szülőkkel való kapcsolat alakulását is pozitív irányba segíthetné elő a kulturális nevelés és hagyományápolás.

5. Kapcsolatrendszer

5.1. Az interjúfelvétel körülményei

A kutatási területen dolgozó szakemberek személyes megkeresésére az óvodai dolgozókkal folytatott interjúzást követően kerítettem sor. Elsőként a szátoki Ceferinó ház vezető lelkészével, majd a területileg illetékes családgondozóval, végül pedig az óvodát fenntartó önkormányzat polgármesterével vettem fel a félig strukturált szerkezetű kérdésekből álló interjúkat. Egyénileg vettem fel minden résztvevővel, önkéntes hozzájárulásuk révén, a számukra legkedvezőbb helyszínen, munkahelyükön. Mindehhez zavartalan körülményeket tudtak biztosítani, a beszélgetések időtartama átlagosan egy óra volt.

5.2. Fenntartóval való együttműködés

Az elhangzottak alapján az óvodavezető és az intézményt fenntartó helyi önkormányzat vezetője között kölcsönösen jó az együttműködés. A polgármester elégedett a feladatellátással, meglátása szerint az óvodai dolgozók eredményes munkát végeznek az ide járó hátrányos helyzetű gyermekek körében, mivel az évzáró ünnepségen is jól szerepeltették őket. Meglátása szerint, nagyon fontos, hogy ezek az óvodások részesüljenek az intézményes nevelés előnyeiből, mivel sok a hozott hátrány és elmaradás, mely nem csak szokásaik, magatartásuk, hanem beszédfejletségük terén is megnyilvánul, mivel nagyon szegényes szókincssel rendelkeznek. Azonban mindkét felet aggasztja a jövőbeni működtetés kérdése, a csökkenő létszámok és az energiaárak jelentős drágulása is, mivel ez nagyobb anyagi terhet jelent az önkormányzatok számára. A gyermekeket szállító busz bérlésének finanszírozása is kétséges, de amíg ki tudják gazdálkodni a költségét, addig megpróbálják biztosítani a szomszédos Szátok község önkormányzatával a polgármester által elmondottak alapján. Mindez pedig arra enged következtetni, hogy valóban fontos számára az óvodáztatás kérdése és igyekszik biztosítani az ehhez szükséges feltételeket a családok számára. Elengedhetetlennek tartja azt is, hogy az ide járó gyermekek megfelelő környezetben nevelkedhessenek, ezért korszerűsítésen és felújításon is átesett az intézmény, még 2016-ban és nyertes pályázati forrásból felszereltségét is sikerült kibővíteniük. Azonban az így elnyert eszközök egy részéhez (kerékpárok, labdák, sporteszközök), óvodavezető tudomása szerint, már nem fértek hozzá, mivel ezt az akkori vezető nem engedélyezte, arra hivatkozva, hogy öt évig meg kell őrizni és az ide járó óvodások a használat során „tönkretennék”. Így továbbra is „becsomagolva porosodnak”, annak ellenére, hogy ezzel az utasítással ő maga nem ért egyet.

Pályázatok terén lát némi alternatívát, azonban megbízottként nem pályázhat és a polgármesterasszonyt sem akarja ezzel „terhelni.” Annak ellenére, hogy a korábbi években nyertes pályázatokat bonyolítottak le. Azt is nehezményezi, hogy óvodavezetőként nem lát rá közvetlen módon az intézmény pénzügyi struktúrájára. Így, ha valamilyen eszköz beszerzése szükséges, akkor az élelmezésvezetővel kell egyeztetnie, mivel neki tőle is nagyobb rálátása van a pénzügyekre. Eredmény viszont, hogy 2021 karácsonya előtt, a „Fogadj örökbe egy ovit” program népszerű kezdeményezéshez sikerült csatlakozniuk, mely útján több mindent kaptak cégektől adományba, többek között könyveket, játékokat, színes papírokat, filceket, ragasztókat. Ezen kívül, még egy óvoda is megkereste őket és felajánlották, a számukra felesleges, kiselejtezett játékokat, eszközöket.

5.3. A családgondozóval való együttműködés bemutatása

A működési területen dolgozó szakemberek közül, a gyermekjóléti szolgálat családgondozójával kölcsönösen jó együttműködést alakítottak ki az óvodavezető által elmondottak szerint. Ehhez hozzájárul, hogy jelentős szakmai múlttal rendelkezik a gyermekvédelem területén, így tisztában van azzal is, hogy gyermekvédelmi felelősként és jelzőrendszeri tagként milyen törvényi kötelezettségei vannak. Ez azt jelenti, hogy írásos formában kell jeleznie, ha valamelyik gyermek esetében veszélyeztetettséget észlelnek. A családgondozó a kapcsolattartás részeként, gyakran felkeresi őket, ilyen alkalmakkal rendszerint megbeszéljük a gyermekeket érintő kérdéseket, problémákat, melyek többnyire a rendszertelen óvodába járással is összefüggésbe hozhatók. A működési körzetéhez tartozó településeken, többek között Tereske és Szátok községben, heti rendszerességgel, szerdai és csütörtöki napokon látja el a gyermekjóléti alapellátás és családsegítés körébe tartozó feladatait. Az írásos jelzést vagy esetmegbeszélést követően otthonukban keresi fel a gyermekek szüleit, egyúttal dönt a gondozás folyamatáról, súlyos fokú veszélyeztetettség esetén az azonnali hatósági intézkedés megtételére is javaslatot tesz. Tapasztalata szerint, a családon belüli problémák hátterében a szülők deviáns magatartása és életvitele áll, mely sok esetben összefügg az alkoholfogyasztással és a kábítószerhasználattal, emiatt pedig gyakori a rendőrségi intézkedés is. Mindennek pedig súlyos következménye van a gyermekek fejlődésére, szocializációjára, valamint az óvodai és iskolai beilleszkedésére. Nagy számban érkeznek hozzá jelzések nem csak az iskolás, hanem az óvodás korosztály vonatkozásában is, főképp az igazolatlan távollét és hiányzás miatt. Jellemző, hogy amikor az idősebb, iskolás gyermek otthon marad, akár betegségből kifolyólag vagy a tanítási szünet idején, akkor az óvodást is

otthon marasztalják. Ettől azonban nagyobb problémának véli, hogy ha a családban a gyermek „irányít”, tehát ő dönti el, hogy aznap éppen van -e kedve óvodába, iskolába menni. Sajnos egyre több az ilyen vagy ehhez hasonló eset is. Meglátása szerint, a szülő szinte tehetetlennek érzi magát és azt várja el, hogy a családgondozó egyszemélyben oldja meg a helyzetet. Mindez összetettebb problémamegoldást követel, és nagyrészt összefügg, az intézmények és gyermekek szülei közötti együttműködés problémáival. Mindez arra vezethető vissza, hogy a szülők gyakran félreértik akár az óvoda, akár az iskola közlését, így hozzá fordulnak hozzá tanácsot kérni, gyakran az óvodai neveléssel összefüggő kérdésekben is. Van, hogy ilyenkor magára vállalja a közvetítő szerepet, de úgy gondolja, hogy nem szerencsés, hogy így módon kapcsolódik az intézmények és a szülők közötti kommunikációba, mivel ez csak egy része a helyzet kezelésének. Ennek ellenére, jónak ítéli meg az az óvodával való együttműködést, mivel nem zárkoznak el a személyes megkeresések alkalmával és az óvodavezető mindig időt szán a vele való szakmai egyeztetésre.

5.4. A Ceferinó Ház működésének jelentősége

A Szátokon működő Ceferinó házat a cigánypasztorációra önállósított lelkész vezeti, lelkipásztori feladatai ellátása mellett. Működésük kezdetén, 2017-ben egy bérelt ingatlanban kaptak helyet, mivel egy romos kocsmá épületet vásároltak meg korábban, melyet csak felújítást követően, egy-másfél év után tudtak birtokba venni. A formális működést illetően, családi napköziként indultak, viszont a normatív állami támogatás megszűnésével a váci egyházmegye vállalta át működésük terhet, melyet pályázati forrásokkal igyekeznek kiegészíteni. Működésük szinte nélkülözhetetlen a településen, mivel fokozott veszélynek vannak kitéve a gyermekek a kábítószerhasználat elterjedése végett. Megítélése szerint, főleg az édesapák élnek a szerhasználattal, mely szinte azonnal „megöli a családi életet,” mivel veszekedést, feszültséget eredményez, amellett, hogy a szegénységet még tovább mélyíti. Meglátása szerint az asszonyok, édesanyák, minden nehézség ellenére „hősiiesen küzdenek”, a gyermekek viszont félve menekülnek és náluk keresik a megnyugvást. Ezért is próbálnak, minél inkább a „béke szigete” lenni és minden beáramló feszültséget igyekeznek kizárni. Ha azt látják, hogy a szülők dühösen, ingerülten érkeznek, inkább haza küldik őket, mivel nem akarják, hogy az otthonról hozott konfliktusok hozzájuk is beférkőzzenek. A családok segítésére komplex módon törekednek, szemléletük formálásával és az otthoni környezet hiányosságaiból fakadó hátrányokat mérséklésével. A roma hagyományok ápolására is nagy hangsúlyt fektetnek, így a cigány tánc tanulására is van lehetőség az ide járó fiatalok, gyermekek számára.

Keresztény értékek mentén a vallási ünnepeket és hagyományokat is ápolják, de az intézmény névadójáról, Boldog Ceferinóról is rendszeresen megemlékeznek. Emellett nyári táborokat, kirándulásokat, szervezett foglalkozásokat valósítanak meg az általános és középiskolás gyermekek részvételével, de a kisebb, óvodás korú gyermekeket is fogadják szüleikkel, testvéreikkel együtt. A szülőknek minden héten, pénteki napokon szülői klubot tartanak, melyen az édesanyák kisebb gyermekeikkel együtt vesznek részt általában. Azonban az óvoda vezetőjével és dolgozóival nincs semmilyen kapcsolatuk, annak ellenére sem, hogy fontos prevenciós munkát és közösségépítést végeznek a településen és a velük való együttműködés hasznos is lehetne, akár a szülőkkel való kapcsolatépítés szempontjából is. Ellenben a tereskei általános iskolával jó kapcsolatot alakítottak ki, a tanárok pedig náluk tartják meg a kihelyezett szülői értekezleteket is, melynek köszönhetően nagyobb szülői részvételt sikerült elérniük. Az óvodával való együttműködéstől sem zárkoznak el, annak ellenére, hogy az általuk segíteni kívánt korosztályba főképp az iskolás korú gyermekek tartoznak. Együttműködési lehetőség kínálkozna arra is, hogy az iskolához hasonló módon, kihelyezett óvodai szülői értekezleteket tartsanak, a szülőkkel való kapcsolatépítés érdekében, mely kedvezően hatna az óvodai részvételre is. De a szülői klubok alkalmával is lehetne egy kötetlen beszélgetést tartani, az óvodai nevelést érintő témák, gyermeknevelési kérdések vonatkozásában.

5.5. Szülőkkel felvett fókuszcsoporthos interjú bemutatása

5.5.1. Az interjúfelvétel körülményei

A szülők számára szervezett fókuszcsoporthos beszélgetésre a szátoki Ceferinó Házban került sor, 2022. augusztus 12-én. A résztvevők előzetesen, levél útján kaptak meghívást, a beszélgetés pedig önkéntes, írásbeli hozzájárulásuk révén valósult meg, mely során kép-és hangfelvétel is készült. A részvételi arányokat illetően, a szülők közel fele képviselte magát, közülük öt édesanya és egy nagymama volt jelen, gyermekeikkel. Az intézmény a klubhelységet biztosította erre a célra, mely egy nagyobb, székekkel, asztallal és a gyermekek számára kialakított játéktérrel rendelkező zárható helység. Így alkalmas volt, a székek körberendezését követően a beszélgetés zavartalan megtartására, miközben a gyermekek édesanyjuk közelében maradtak vagy társaikkal játszottak. Időtartama körülbelül 1-1,5 óra volt. A kommunikáció közvetlen volt, melyhez hozzájárult az is, hogy családgondozóként többek számára is ismerős voltam. Figyelmüket kissé elvonta gyermekeik jelenléte, viszont ennek ellenére is közlékenyek voltak, mivel mindenki kifejtette véleményét, vélekedését a helyi óvodai nevelést illetően.

5.5.2. A szülőkkel felvett fókuszcsoportos interjú összefoglalása

A szülők a 20-30 év közötti korosztályba tartoznak, jellemző, hogy alacsony iskolai végzettséggel rendelkeznek, szerény anyagi körülmények közt élnek. Többségük pedig nagycsaládos, ami azt jelenti, hogy átlagban három, vagy több gyermeket nevelnek. Az édesanyák egy része GYES-en van és háztartásbeliként látja el az otthoni teendőket, a gyermekek gondozása, nevelése mellett. Az édesapák, a jobb megélhetés érdekében, alkalmi munkavégzéssel egészítik ki jövedelmüket. Főképp az építőiparban vállalnak munkát és akár több órát is ingáznak, az eljutás érdekében. A gyermekek az intézményes nevelésen kívüli időben legfőképp édesanyjuk és testvéreik társaságában vannak. Az édesapák, kevesebb időt töltenek otthon, a családjukkal, ami a munkába járásból, ingázásból is adódik. A gyermekek ellátása, nevelése így leginkább az édesanyákra hárul, mivel az édesapák az otthon töltött időt főképp pihenéssel vagy más tevékenységgel töltik. Az édesanyák nem minden esetben kapnak segítséget családjuktól, rokonaiktól, így maguk kell, hogy ellássák a gyermeknevelési feladatokat, az otthoni teendők elvégzése mellett. Így segítséget jelent számukra, a helyben működő Ceferinó Ház, amire közösségi házként is tekintenek és támogatják gyermekeik eljutását, de maguk is szívesen részt vesznek a számukra működtetett szülői klubban és programokon. A mindennapi feladatok ellátása egyrészt rangsorolást igényel, a bevásárlást is meg tervezniük, mivel a nyári szünetben gyermekeiket is gyakran magukkal kell, hogy vigyék. Helyben már évek óta nincs élelmiszer bolt, így csak tömegközlekedéssel tudnak eljutni a szomszédos településeken lévő üzletekbe is. Többségük, nagyobb tételekben vásárol, annak érdekében, hogy ne kelljen gyakran buszra szállni. Sajnos előfordult, hogy baleset történt, mivel az egyik üzletből az útra szaladt ki egy kisgyermek és elütötte az autót, de szerencsére nem lett maradandó sérülése. Ebből adódóan is féltik őket, így jobban szeretik, ha a közelben vannak és otthon játszanak a testvéreikkel. Viszont ennek ellenére is alacsony a szülői kontroll, mivel a fokozott figyelmet igénylő csecsemők és kisebb gyermekek ellátása élvez prioritást, jellemző, hogy hosszú ideig, akár három-négy éves korig tartó anyatejes táplálás. Míg a nagyobb gyermekekkel való foglalkozásra már kevesebb idő és figyelem jut. Ha fegyelmezetlenek vagy zavarják őket, akkor sajnos otthon előkerül a mobiltelefon, mint „nevelési eszköz” és mivel a legtöbbször Internet előfizetés is tartozik, bármilyen tartalomhoz hozzáférhetnek. Ritkán mennek be személyesen az óvodába, általában akkor kerítenek erre sort, ha valamilyen sérelem éri őket vagy gyermekeiket. Az írásos kapcsolattartással nincsenek megelégedve, mivel személytelennek tartják. Főképp telefonon vagy a kísérőtől érdeklődnek, általában gyermekeik hogyléte felől, mivel nagyon féltik őket, a keresztszülői óvodás társaktól és az

idősebb gyermekektől. A legtöbb szülő Szátokon nevelkedett, nagy részük pedig a tereskei óvodába járt, 4-5 éves korától kezdődően. Rossz óvodai élményeik, rossz tapasztalataik nincsenek, viszont nagyon féltik a gyermekeiket az esetleges bántásoktól. Szeretnék, ha az óvodában fejlődnének, új dolgokat tanulnának. De úgy látják, hogy nincs elég szakember, fejlesztőpedagógus, óvodapedagógus ahhoz, hogy gyermekeiket kellőképp fejlesszék. A szülők folytatott fókuszcsoporthozos beszélgetés, több szempontból is helytálló. Egyrészt rávilágít az óvodai dolgozókkal való együttműködés nehézségeire és egyúttal körülírja, hogy milyen értékek mentén tartják megfelelőnek gyermekeik óvodai nevelkedését.

Összegzés

Kutatásom során feltártam azokat a működési nehézségeket, problémákat, melyek a gyermekek rendszertelen óvodába járását, valamint az újonnan beíratottak létszámának csökkenését eredményezték az elmúlt években. Mindezt a pedagógiai attitűdök vizsgálata segítette elő, a szakmai tevékenység megismerése mellett, melyet komplex módon, az intézmény kapcsolatrendszerén keresztül elemeztem.

Ennek értelmében, megerősítést nyert az hipotézisem, mely szerint az óvodavezető személyisége, attitűdje döntően befolyásolja a dolgozók vélekedését, hozzáállását. Mindez a szülőkkel és a szakemberekkel való együttműködés során is nagy jelentőséggel bír, mivel a formális keretek között történő kapcsolattartás nem segítette elő a problémák megoldását, ez esetben az óvodai hiányzások visszaszorítását, valamint mérséklését. Az elmúlt évek csökkenő gyermekszámához pedig hozzájárulhatott, hogy az utóbbi években, csupán minimális személyi feltételek mellett működött az intézmény, mely a szakmai színvonal visszaesését is eredményezte. Véleményem szerint, a jövőbeni működést pozitív irányban segítené elő, ha közvetlenebb formában történne a családokkal való kapcsolattartás, akár családlátogatás vagy szervezett programok keretében, melyre számos lehetőség is kínálkozik, például a Ceferinó Házzal való együttműködés formájában.

Kutatásom távlati céljai között szerepel a pedagógus személyiséget meghatározó kompetenciák elemzése az identitásstruktúra analízis módszerével, melyet egy átfogó vizsgálat keretében tervezek megvalósítani hasonló adottságú óvodák vonatkozásában. Ezenkívül érdekes kutatási téma lehet, a roma kulturális nevelés kérdésköre, illetve az ezekhez kapcsolódó nehezítő, illetve akadályozó tényezők feltárása, valamint a Tereske és Szátok község roma lakossága között évtizedek óta fennálló ellentét, mely a gyermekek közötti kapcsolat alakulását már az általános iskolás évektől kezdődően negatív módon befolyásolja. További vizsgálatokat lehetne folytatni

továbbá a civil vagy egyházi szervezetek jelenlétének fontosságáról, illetve arról, hogy az adott közösség működését milyen módon tudja segíteni a szervezetek munkája.

Irodalom

- Andorka, R. (2006). *Bevezetés a szociológiába*. Budapest: Osiris Kiadó.
- Babusik, F. (2002). *A romák esélyei Magyarországon: Aluliskolázottság és munkaerőpiac. A cigány népesség esélyei Magyarországon*. Budapest: Kávé Kiadó – Delphoi Consulting.
- B. Erdős, M., & Vass, B. Á., & Jávor, R. (2020). Szociális munkások szakmai identitásának vizsgálata az identitásstruktúra analízis módszerével. *Esély*, 20 (4). 54-57.
- Erős, G., Kende, A. (2008). *Túl a szegregáción*. Budapest: L' Harmattan Kiadó.
- Falus, I. (2001): Pedagógus mesterség, pedagógiai tudás. *Iskolakultúra*, 2. 21-28.
- Falus, I. (2004): *Bevezetés a pedagógiai kutatás módszereibe*. Budapest: Műszaki Könyvkiadó.
- Forray, R. K., & Hegedűs T. A. (1998). *Cigány gyermekek szocializációja. Család és iskola*. Budapest: Aula Kiadó Kft.
- Hajnáczy T. (2015). A pártállam cigánypolitikája. *Esély*, 5.sz.
- Havas G., Kemény I., & Liskó, I. (2002). *Cigány gyerekek az általános iskolában*. Budapest: Új Mandátum Kiadó.
- Kállai, E., & Kovács, L. (2009). *Megismerés és elfogadás*. Budapest: Nyitott Könyvműhely.
- Kósáné, K. M., & Pető, A. (2007). *Mérleg*. Budapest: Napvilág Kiadó.
- Kun, Á., & Szabó, A., (2017). Boldogság tényezők a pedagógus munkájában. *Magyar Pszichológiai Szemle* (72) 3/1, 281-310.
- L. Ritók, N. (2017). *Láthatatlan Magyarország*. Budapest: Tea Kiadó Kft.
- Pankotai, F., & Hegedűs R. (2019). *Roma/cigány óvodás korú gyermekek integrációja három hátrányos helyzetű óvodában a szülőkkel való együttműködés alapján*. Budapest: Forstag Nonprofit Közhasznú Kft.
- Pikk, K. (2000). A cigány gyerekek és az óvoda esete. *Esély*, 6.sz. 24-41.
- Pikk, K. (2002). Romák és óvodák. *Kisebbségkutatás*, 1.sz.
- Varga, A. (2013). Hátrányos helyzet az új jogszabályi környezetben. *Iskolakultúra*, 13 (23).

Szabó, É., & Litke, M., & Jagodics, B. (2018). Az óvodapedagógusok kiégésének vizsgálata a munkaértékek tükrében. *Iskolakultúra*, 28 (7), 51-63.o

Interneten rendelkezésre álló hivatkozások

1997. évi XXXI. törvény a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról

<https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=99700031.tv>

Letöltés dátuma: 2022.11.20.

328/2011. (XII. 29.) Korm. rendelet a személyes gondoskodást nyújtó gyermekjóléti alapellátások és gyermekvédelmi szakellátások térítési díjáról és az igénylésükhöz felhasználható bizonyítékokról

<https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a1100328.kor>

Letöltés dátuma: 2022.11.22.

2011. évi CXCV. törvény a nemzeti köznevelésről

<https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a1100190.tv> (2022.11.20.)

Letöltés dátuma: 2022.11.23.

